

OP ZOEK NAAR DE PYTHON *BOTHROCHILUS PERTHENSIS* (STULL, 1932)

WAARNEMINGEN IN GEVANGENSCHAP, EERSTE KWEEKSUCCES IN GEVANGENSCHAP TER WERELD EN ANDERE AANTEKENINGEN VAN HERPETOLOGISCHE BETEKENIS

Door: Raymond T. Hoser, 41 Village Avenue, Doncaster, Victoria, 3108 Australië.

Inhoud: Inleiding - Whim Creek - Shay Gap - Geheimzinnige slang - Gevangenschap - Andere aanvullende aantekeningen - Dankbetuigingen - Literatuur.

* * *

INLEIDING

De python *Bothrochilus perthensis* werd in februari 1932 door Olive Griffith Stull oorspronkelijk beschreven als een ondersoort van Childrens python, *Bothrochilus* (= *Liasis*) *childreni*. De vindplaats van het type-exemplaar werd abusievelijk beschreven als Perth, West-Australië. In de beschrijving van *Liasis childreni perthensis* (subspec. nov.) beschrijft Stull alleen de taxonomische kenmerken van de slang, namelijk de beschubbing, het tandstelsel, de kleur en de lichaamsafmetingen van dit ene, 297 mm lange exemplaar. Het betrof een jong vrouwtje. In de periode tussen 1932 en 1981 werd er weinig gezien of gehoord van deze slang in herpetologische kringen. Enkele auteurs, inclusief Cogger (1979) en Glanert (1967) verwezen abusievelijk naar *Bothrochilus perthensis* als een mogelijke ondersoort van *Bothrochilus childreni*. *Bothrochilus childreni* is sindsdien opgesplitst in drie soorten door Smith (1985), nl.:

- *Bothrochilus childreni*: alleen tropisch Australië ten westen van Cape York,
- *Bothrochilus maculorus*: alleen de kust van Queensland en de nabijgelegen streken van New South Wales, en
- *Bothrochilus stimsoni*: de droge streken van Australië.

Verwarring over de ware identiteit van *Bothrochilus perthensis* is ongetwijfeld gedeeltelijk ontstaan door de opgave van de verkeerde vindplaats Perth voor het type-exemplaar. De slang, ook wel bekend als de mierennestpython, wordt alleen aangetroffen in de Pilbara streek en de aangrenzende delen van noordwestelijk West-Australië, ten zuiden van de Kimberly bergketens (hoewel minstens één identieke slang schijnt te zijn gevangen bij Katherine, Northern Territory).

Een volwassen *Bothrochilus perthensis* is gemiddeld ongeveer 60 cm lang. Dorsaal is zij meestal steenrood gekleurd met of zonder dorsale tekening. De tekening bestaat gewoonlijk uit een reeks donkere vlekken die gerangschikt liggen in vier, min of meer in de lengte liggende rijen, welke een indruk geven van een aantal onregelmatige dwarsbanden. De tekening schijnt te vervagen naarmate de slang ouder wordt en dat is ook het geval bij dieren in gevangenschap. De buik is egaal crème-wit gekleurd. De kop is duidelijk korter en evenredig smaller dan die van *Bothrochilus stimsoni* die in dezelfde streek gevonden werden. De *Bothrochilus perthensis* is tevens iets zwaarder gebouwd dan *Bothrochilus stimsoni*.

Deze python wordt aangetroffen in termietenheuvels, maar maakt ook gebruik van andere schuilplaatsen in haar verspreidingsgebied. Het schijnt tevens een algemeen voorkomende slang

te zijn binnen het verspreidingsgebied, daar herpetologen geen moeite hebben bij het vinden van deze slang.

Het voedsel in de vrije natuur bestaat waarschijnlijk uit een mengeling van kleine zoogdieren en hagedissen van geschikte grootte. Kannibalisme en het eten van andere slangesoorten is van deze soort onbekend. Alle exemplaren schijnen goed hanteerbaar te zijn; zelfs pas gevangen exemplaren bijten hun belager zelden.

Hier volgt een verslag over mijn eerste vijf ontmoetingen met de mierennestpython.

WHIM CREEK

Op 26 januari 1981 raakte ik in een verhitte discussie met de eigenaar van de Whim Creek Pub, gelegen tussen Port Hedland en Roebourne in West-Australië. Hij was er zeker van, dat er in dat deel van Australië geen doodsadders, *Acanthophis pyrrhus*, voorkwamen. Tenslotte kon hij het weten. Hij woonde er al meer dan 20 jaar en hij was niet van plan zich iets te laten vertellen over zijn deel van de wereld door een jonge, eigenwijze univertiteitsstudent (ikzelf) die binnen kwam vallen vanuit de andere kant van het land. De eigenaar van de Whim Creek Pub wist er niet veel van, want ik had de week ervoor een aanzienlijk aantal woestijn doodsadders, *Acanthophis pyrrhus*, gevangen op de wegen in de streek ten noorden van Port Hedland en ik zag geen reden waarom deze slangen niet zouden voorkomen rond Whim Creek.

Om onze discussie te beeïndigen, maakten we die avond een rit over de wegen ten noorden van Whim Creek (20°,48' ZB, 117°, 48' OL). We zagen relatief weinig reptielen die nacht, voornamelijk dankzij de ernstige biotoopverstoringen in dat gebied. We zagen echter wel twee DOR (Dead on road) volwassen, vrouwelijke Stimsons pythons (*Bothrochilus stimsoni*). Terwijl we de jacht van die nacht afsloten, zagen we, krap 2 km ten noorden van Whim Creek, een rode streep (slang) op de weg. Ik riep de chauffeur toe dat hij moest stoppen, hij trapte op de rem en we slipten over de slang. Ik heb de nog kronkelende slang opgepakt en haar bewaard om haar later te meten. De slang had een hemipenis uitgestulpt, vermoedelijk het gevolg van het overrijden.

Op dat moment begreep ik nog niet precies wat ik had gevonden, en dacht dat het slechts ging om een ongewone, rode variëteit van Childrens python. De weersomstandigheden op dat moment waren bewolkt en erg winderig, met een naderende onweersbui. De bewolking bedroeg 75 procent en de luchttemperatuur van 32°C. Binnen 30 minuten na het overrijden van de slang (de eerste *Bothrochilus perthensis*) begon het hard te regenen. De volwassen, mannelijke slang, was 55 cm lang. Ze bleek een goede gezondheidstoestand te hebben; wel zaten er zo'n twaalf teken op haar lichaam. Het biotoop waar de slang was gevonden werd later bekeken en bleek te bestaan uit rotsachtig, bebost, heuvelig land dat tamelijk zwaar begraasd werd door vee. De dichtstbijzijnde termietenheuvels vanaf de plaats waar de python was gedood schatten we op 2 km noordwaarts langs de hoofdweg. Ervan uitgaand dat de slang die ene nacht geen 2 km had gekropen, is het redelijk om aan te nemen dat zij de voorgaande dag gebruik had gemaakt van een andere soort schuilplaats.

SHAY GAP

Tijdens mijn verzamelactiviteiten in de Shay Gap/Goldsworthy-district, ten noorden van Port Hedland, vertelde de aldaar woonachtige herpetoloog Val Bagshaw regelmatig over kleine, rode mierennestpythons. Een slangenvanger uit Goldsworthy sprak nooit over de mierennestpythons en er werden er ook nooit gezien rond Goldsworthy, ondanks enkele intensieve nachtelijke ritten in de streek.

Val Bagshaw merkte op, dat mierenestpythons algemeen voorkomen in de streek Shay Gap (20°, 30', ZB, 120° OL), inclusief in het dorp zelf. Dit kan verklaard worden uit het feit, dat Shay Gap gebouwd is te midden van rotsachtige heuvels. Op het aangrenzende vlakke land staan ook nog eens veel grote termietenheuvels, geschikt voor deze soort. De gebouwen in het dorp bieden vermoedelijk veel schuilplaatsen voor een kleine, onschadelijke slang als de *Bothrochilus perthensis*.

In de periode 2 februari 1981 tot 6 februari 1981 heb ik de inhoud van 17 grote termietenheuvels zorgvuldig onderzocht en vond, naast andere reptielen, een volwassen, mannelijke en een volwassen, vrouwelijke *Bothrochilus perthensis* in aangrenzende termietenheuvels. Tijdens deze periode was het relatief koel en vochtig met zware regen- en onweersstormen. Op één plek onderzocht ik 5 termietenheuvels, terwijl er dat op 2 andere lokaties elk 6 waren. De heuvel die de vrouwelijke *Bothrochilus perthensis* bevatte werd ook nog bewoond door een volwassen, mannelijke *Bothrochilus stimsoni* en twee *Furina ornata* bij elkaar, hoewel alle drie de slangensoorten aparte delen van de heuvel in gebruik hadden. Voor zover mij bekend is paarvorming nog niet eerder beschreven voor *Furina ornata* (Hoser, 1990), hoewel het wel beschreven is voor de nauwverwante roodnekslang, *Furina diadema* (McPhee, 1979).

Eén van de lokaties waar ik 6 heuvels had geopend was recent afgebrand, waardoor de bodembedekking ontbrak. In één heuvel werd een grote, volwassen bruine slang, *Pseudechis australis*, aangetroffen. Ik trof weinig andere reptielen of kleine zoogdieren in de buurt aan, vermoedelijk als gevolg van het veranderde biotoop door de brand en/of door de aanwezigheid van de *Pseudechis australis*.

Op 6 februari 1991, om 12.00 uur, wachtte ik op een vriend in de buurt van een mijnwerkerskamp, zo'n 30 km ten oosten van Shay Gap. Bij een onderzoek van een Spinifexstruik trof ik bij de stam een opgerolde volwassen, mannelijke *Bothrochilus perthensis* aan. De streek was rotsachtig en heuvelig, was recent afgebrand en er waren termietenheuvels.

GEHEIMZINNIGE SLANG

In juli 1980 fotografeerde ik een slang die een egaal olijkleurige, zogenaamde childrenspython zou zijn en afkomstig zou zijn van Mount Isa in Queensland. Een later uitgevoerde, gedetailleerde herinspectie van de slang bracht haar hoofdkenmerken, inclusief beschubbing, aan het licht. Deze kwamen meer overeen met die van *Bothrochilus perthensis* dan met die van *Bothrochilus childreni*, *Bothrochilus maculosus* of *Bothrochilus stimsoni* (in die tijd alle bekend als *Bothrochilus childreni*).

De toenmalige eigenaar van de slang was dhr. Craig Bennett, 153 Killeton Street, St. Ives, N.S.W., die de slang in zijn bezit had zonder de nodige vergunning. Ik vroeg dhr. Bennett de geschiedenis van de slang voor me te achterhalen, welke hier volgt.

De slang was niet afkomstig van Mount Isa. In feite was zij gevangen in augustus 1979 door John Cann uit La Peruse, N.S.W. in de omgeving van Katherine, Northern Territory (16°, 22' ZB, 132°, 20' OL). De slang werd verondersteld een jong *Bothrochilus childreni* te zijn en werd overgedaan aan David MCPhee uit Catherine Street, St. Ives, N.S.W. MCPhee was niet in staat de slang aan het eten te krijgen en gaf haar aan dhr. Bennett. Deze verzorgde haar enige tijd, waarna hij haar aan mij gaf, omdat ik wél een vergunning heb om deze slangensoort te houden. Toen Craig Bennett de slang ontving, op 8 oktober 1979, was de totale lengte 29,5 cm (van kop tot cloaca 25,8 cm). Op 2 februari 1981 was de totale lengte 53 cm (van kop tot cloaca 49 cm). Het betrof een vrouwtje.

De eerste achttien maanden van haar gevangenschap at de slang niet vrijwillig en werd voorzichtig onder dwang gevoederd met kleine skinks, zowel door dhr. Bennett als door mijzelf.

Enige tijd later kreeg ik de slang zover, dat ze regelmatig vrijwillig ging eten, waaronder ook muizen.

Bothrochilus childreni zonder tekening zijn óók bekend van Katherine, N.T. (Worrell, 1970), maar zien er anders uit dan de hierboven genoemde slang. Niet voordat er meer slangen, gelijk aan de hierboven genoemde slang gevonden worden, met precieze vindplaatsgegevens, zal haar ware status moeilijk te bepalen zijn. De slang is, in kleur, afgebeeld op pag. 130 van Hoser (1989). Een van de mannetjes van Shay Gap, gevangen in 1981, staat afgebeeld op pag. 129 van Hoser (1989).

GEVANGENSCHAP

Val Bagshaw en anderen wezen op problemen op langere termijn bij het in gevangenschap verzorgen van deze soort. Beweringen over problemen bij het voeden van de *Bothrochilus perthensis* kan ik met de slangen die ikzelf hield, niet onderschrijven. Alle drie de door mij gehouden Westaustralische pythons aten gretig levende, witte muizen zo gauw ik die aanbood. Geen van de slangen is bezweken aan ziektes en vertoonde ooit symptomen van welke ziekte dan ook. Brain Barnett en Chris Banks, beide uit Melbourne, Victoria, hadden ook geen problemen bij het verzorgen van deze soort voor wat betreft het aan het eten krijgen van de slangen.

De drie slangen (en later ook de vierde, van Craig Bennett) hield ik tezamen (maar niet met andere slangen) in een 120 cm lang glazen terrarium met een harde kleigrondachtige bodem. De bak werd verwarmd met een ingegraven verwarmingskabel. De oppervlaktetemperatuur van de bak varieerde van 29 tot 36°C in het verwarmde deel (3/4 van de bak) en kwam nooit hoger dan 25°C in het onverwarmde deel. Er was een klein gebied met verloop in temperatuur tussen het verwarmde en het onverwarmde deel van de bak.

Op het harde oppervlak lag een ongeveer 6 cm dikke laag van casuarina- (she-oak) naalden en tevens twee holle stronken, wat zandsteen en granietblokjes in kleine stapeltjes als schuilplaats. Er was een grote waterbak aanwezig.

Met behulp van een tijd klok kon ik de natuurlijke lichtduur regelen met kunstmatig licht. Nimmer kon ik één slang betrappen op vijandig gedrag ten opzicht van een soortgenoot, hoewel één van de twee mannetjes gestolen werd op 8 mei 1981, slechts vier maanden nadat ik het dier verkregen had. Zodoende heb ik niet veel tijd gehad om potentieel belagend gedrag te observeren. Eén van de mannetjes leek bij het vrouwtje te blijven gedurende de eerste twee weken van de gevangenschap, terwijl het andere mannetje een ander deel van het terrarium bewoonde.

Tot 1982 heb ik geen copulaties waargenomen. In 1982 liet ik de temperatuur in het pythonterrarium gedurende de winter dalen in een poging de voortplanting te stimuleren. Minstens één keer zag ik een paring tussen het mannetje en vrouwtje, beide afkomstig uit hetzelfde gebied. Dit was op 21 oktober 1982. De paring vond plaats onder een steen en de slangen gingen vrijwel onmiddellijk uit elkaar toen ze verstoord werden. De paring vond overdag plaats, wat in schril contrast staat tot hun overige activiteiten, die zo goed als altijd 's nachts plaatsvinden. Het nachtelijk activiteitenpatroon is waarschijnlijk het gevolg van de hoge dagtemperatuur in het natuurlijke leefgebied van de slangen.

Op 24 oktober 1982 was het vrouwtje duidelijk zichtbaar drachtig. De twee grote eieren in haar lichaam waren klaarblijkelijk goed ontwikkeld en waren mogelijk bevrucht tijdens een niet waargenomen paring eerder dan 21 oktober 1982. Voorafgaand aan het leggen van de eieren (tussen 24 oktober 1982 en 5 november 1982) bleek het vrouwtje zich voornamelijk op te houden in het relatief koele gedeelte van het terrarium en hield haar lichaamstemperatuur tussen de 28 en 30°C.

Op 4 november 1982, 's avonds (tussen 23.00 uur en 23.30 uur), kon ik waarnemen, dat het vrouwtje ongebruikelijk actief was. De spieren in haar lichaam leken zich samen te trekken en ik vermoedde (terecht) dat het leggen van de eieren niet lang meer zou duren. Het vrouwtje was opvallend actief geweest gedurende de hele dag op 4 november 1982, maar alleen tijdens de waarnemingen na 23.00 uur leken haar spieren zich samen te trekken.

Om 08.00 uur, op 5 november 1982, lag ze opgerold onder een steen in het koele deel van het terrarium, waarbij ze de twee eieren met haar lichaam geheel bedekte. De eieren waren aan elkaar gekleefd aan één kant, maar ze waren goed van elkaar te scheiden, nadat ze uit het terrarium waren genomen en ze bevochtigd werden op de plaats waar ze verkleefd waren.

De eieren waren verbazingwekkend groot voor een slang van dat formaat. Ik incubeerde ze in een zelfgemaakte broedstroof. Deze bestond uit een plastic doos die op zijn beurt weer in een gesloten, doch geventileerd aquarium stond. De eieren werden uitgebroed bij een temperatuur tussen 20 en 30°C, waarbij zelden een afwijking naar boven of onder optrad. In eerste instantie gebruikte ik vochtig tissuepapier, maar op 17 november 1982 verving ik het substraat door aquariumgrind, nadat de eieren tekenen van schimmelvorming aan de onderkant bleken te vertonen.

Na het leggen hadden de eieren de volgende afmetingen: **ei 1:** 4,4 cm langs langste as; grootste omtrek langs korte as 3,9 cm. **ei 2:** 4 cm langs langste as; grootste omtrek langs korte as 4,5 cm. De eieren waren niet symmetrisch en hadden een relatief zachte schaal (alsof ze net gelegd waren). Ze waren duidelijk bevrucht en de volgende dag (6 november 1982) waren er onmiskenbaar bloedvaten zichtbaar bij het doorlichten van de eieren met een heldere t.l. Tevens was er op 6 november 1982 een 'luchtbel' van 0,5 tot 0,7 cm zichtbaar in het uiteinde van elk ei.

Regelmatige controles met een heldere t.l. stelden me in de gelegenheid de ontwikkeling van de embryo's te observeren. De ontwikkeling van de embryo's op het tijdstip van leggen was minimaal geweest. Een dergelijke techniek heb ik ook gebruikt bij het observeren van de ontwikkeling van schildpadden- en pygopodideieren (pootloze hagedissen). De eieren kwamen uit op 4 januari 1983, zo'n 60 dagen na het leggen. Niets van het uitkomen, zoals het opensnijden van het ei door het jong of het verschijnen van beide slangetjes, heb ik waargenomen, zodat het onmogelijk was de precieze incubatietijd vast te stellen.

Voorafgaande aan het uitkomen had ik de eieren zo'n vijf dagen niet bekeken. Kweekmislukkingen, in dit geval het niet-kweken in het jaar voorafgaande aan 1982-3 (seizoen 1981-2), was vrijwel zeker te wijten aan het feit, dat de slangen het hele jaar door verwarmd verzorgd werden.

Hoewel mijn gegevens een broedseizoen suggereren in november met in januari het uitkomen van de jongen, kan *Bothrochilus perthensis* in de vrije natuur een marginaal afwijkend broedseizoen hebben voor wat betreft het leggen en uitkomen van de eieren. Deze soort is vermoedelijk niet moeilijker te kweken dan *Bothrochilus childreni*, *Bothrochilus maculosus* of *Bothrochilus stimsoni*, welke behoren tot de gemakkelijkst te kweken pythons.

De vrouwelijke *Bothrochilus perthensis* nam voor het eerst voedsel aan op 11 november 1982: een dode, 16 gram zware, witte muis. Dit was het eerste voedsel dat ik aanbood na de bevruchting. De slang at op 11 oktober 1982 een dode, 12 gram zware, witte muis, maar had verder niets gegeten sinds 20 mei 1982. Wel had ze flink gegeten in de periode voorafgaande aan 20 mei 1982. Het lijkt geoorloofd te concluderen, dat de mierennestpythons kunnen eten in de beginperiode van de dracht. In de periode mei tot september 1982 is de terrariumtemperatuur geleidelijk verlaagd en later weer verhoogd. Dit bewerkstelligde ik door het aantal uren dat de kabelverwarming ingeschakeld was te verminderen. De andere pythons in het terrarium aten volgens hetzelfde patroon als het vrouwtje.

Mierennestpythons wilden vaak geen dood voedsel (dode muizen) aan nemen in plaats van levende muizen. Door vol te houden lukte het me gewoonlijk om deze slangen dode muizen te laten eten, ontdooid uit de diepvriezer. Deze slangen werden ook gevoerd met dode, kleine

hagedissen, die al enige tijd in de diepvriezer lagen opgeslagen. Het bleek dat vooral 's nachts het succesvol was de dieren te voeren. Wanneer ze hongerig waren, aten ze het voedsel dat in het terrarium werd gelegd gewoonlijk binnen 1 uur op. Binnen enkele minuten werd de prooi gegrepen en werd er een begin gemaakt met het naar binnen werken.

Het vrouwtje was een fanatieke eter. In de periode 5 februari 1982 tot 11 november 1982 at ze 23 prooien op 23 verschillende dagen. Dit voedsel bestond uit 10 kleine muizen, een erg kleine rat en 12 hagedissen. In deze periode had ze een totaal lengte van ongeveer 62 cm.

Het mannetje dat met het vrouwtje gepaard had, at in diezelfde periode 14 voedseldieren in 11 aparte voedingen. De slang at 3 keer twee muizen tijdens één voeding. Het geaccepteerde voedsel bestond alleen uit muizen, geen hagedissen. Het mannetje had een totale lengte van ongeveer 55 cm. Alle pythons die ik verzorgde, werden op 10 juli 1984 gestolen, tezamen met alle andere reptielen die ik op dat moment verzorgde. Die gestolen reptielen zijn op het moment dat ik dit artikel schrijf (1991) het onderwerp van een Supreme Court-rechtszaak, door mij aangespannen tegen bepaalde ambtenaren van de New South Wales National Pades en Wildlife Service (N.P.W.S.), (zaak no. 14106/90).

ANDERE AANVULLENDE AANTEKENINGEN

Op 4 februari 1983 haalde ik, tezamen met Charles Acheson uit Sydney, zo'n 15 termietenheuvels uit elkaar, 20 km verwijderd van Shay Gap, grenzend aan de weg naar Goldsworthy (W.A.). De pythons die we zagen en vingen waren: 2 volwassen *Bothrochilus perthensis*, een man en een vrouw, 1 volwassen *Aspidites melanocephalus* en 4 volwassen *Bothrochilus stimsoni*.

De volgende dag onderzochten we 20 termietenheuvels op 1 km afstand van Shay Gap. Hierin troffen we aan: 4 *Bothrochilus perthensis*, 3 volwassen, 1 jong; 4 *Bothrochilus stimsoni*, 2 volwassen, 2 jong; en 1 volwassen *Aspidites melanocephalus*.

Nachtritten in het Goldsworthy/Shay Gap gebied (in 1981 en 1983) leverden geen *Bothrochilus perthensis* op (dood of levend); wel vingen we *Aspidites melanocephalus* en *Bothrochilus stimsoni*. Eén *Aspidites ramsayi* troffen we nog aan bij Sandfire Flat, niet ver van Goldsworthy, tijdens een nachtrit in 1983. Dit zou er op wijzen, dat beide *Aspidites* soorten waarschijnlijk in enkele gevallen in hetzelfde gebied kunnen voorkomen. Dit wordt ook door Val Bagshaw bevestigd. Zij trof beide *Aspidites* pythons in dezelfde streek aan. Zij is echter van mening, dat in het Pilbara/Great Sandy Desert-gebied, *Aspidites ramsayi* de voorkeur geeft aan vlakke, zanderige streken en dat *Aspidites melanocephalus* waarschijnlijk meer aangetroffen wordt in en bij heuvelig gebied.

DANKBETUIGINGEN

Charles Acheson uit Sydney voor zijn assistentie tijdens de door ons gemaakte veldtocht in noordelijk en westelijk Australië in het begin van 1983. **Dusty Brown** uit Goldsworthy voor de hulp bij het grenen van de termietenheuvels in de Pilbara-streek tijdens de succesvolle zoektocht naar mierennestpythons. **Val Bagshaw** uit Shay Gap, zelf een herpetologe, voor het geven van zoveel mogelijk informatie over de herpetofauna uit de Shay Gap streek. **Shem Wills** uit Mount Newman en **Mo Mackay** uit Goldsworthy, beiden reptielenliefhebbers, die me in 1981 geholpen hebben bij het verkrijgen van dieren uit Pilbara (hoofdzakelijk woestijndoodsadders). **Craig Bennett** uit Killetonstreet, St. Ives, N.S.W., voor de aanvullende informatie over de 'geheimzinnige slang' waarvan aangenomen werd dat zij afkomstig was uit de Katharine-streek in het Northern Territory.

Foto 1: *Bothrochilus perthensis*, volwassen man, adult male;
foto R.T. Hoser.

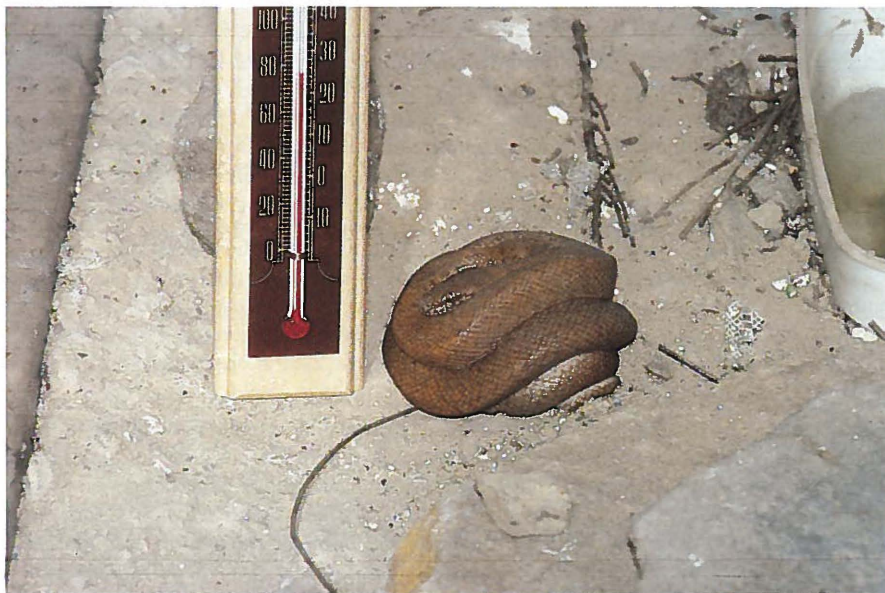

Foto 2: *Bothrochilus perthensis*, vrouwtje, 2 eieren uitbroedend,
female, incubating two eggs; foto R.T. Hoser.

LITERATUUR

- Cogger, H., 1979. Reptiles and Amphibians of Australia. A.H. and A.W. Reed, Sydney, Australia, 688pp.
- Glauert, L., 1967. A Handbook of the Snakes of Western Australia. Western Australian Naturalist's Club, Perth, Western Australia.
- Hoser, R.T., 1989. Australian Reptiles and Frogs. Pierson & Co., Sydney, NSW, 238 pp.
- , 1990. Pairing Behaviour in Australian Snakes. Herptile 15 (3): 84-93.
- McPhee, D.R., 1979. The Observer's Book of Snakes and Lizards of Australia. Methuen, Sydney, Australia, 157 pp.
- Smith, L.A., 1985. A Revision of the *Liasis childreni* species group (Serpentes: Boidae). Records of the West Australian Museum Vol. 12 (3): 257-76.
- Stull, O.G., 1932. Five new subspecies of the family Boidae. Occasional Papers of the Boston Society of Natural History, 8: 25-30, pl. 1-2.
- Worrell, E., 1970. Reptiles of Australia. Angus & Robertson, Sydney, Australia, 169 pp.

Vertaling: Fons Sleijpen.